

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу Випасняка Ігоря Петровича «Теоретико-методичні засади корекційно-профілактичних технологій фізичного виховання студентів з функціональними порушеннями опорно-рухового апарату», представлену на здобуття наукового ступеня доктора наук з фізичного виховання та спорту за спеціальністю 24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання різних груп населення

Актуальність обраної теми дисертації. Погіршення стану здоров'я студентської молоді представляє серйозну соціальну небезпеку. Численні дослідження довели доцільність розробки інноваційних підходів щодо збереження та зміцнення здоров'я студентської молоді, створення здоров'я формувальних умов у процесі навчання.

Функціональні порушення ОРА є одним з найпоширеніших відхилень у скелетно-м'язовій системі студентської молоді. З огляду на актуальність проблеми українськими фахівцями обґрунтовані різноманітні інноваційні технології, методики та програми із профілактики й корекції функціональних порушень ОРА студентської молоді. За даними наукової спільноти відхилення компонентів тілобудови від оптимальних величин негативно впливає як на фізичний, так і на психічний статус студентської молоді. У наукових джерелах як в Україні, так і за кордоном, зустрічається багато практичних розробок, що стосуються проблеми корекції тілобудови студентської молоді в процесі фізичного виховання. У той же час тенденція збільшення кількості студентів з функціональними порушеннями ОРА засвідчує, що науково-методичне забезпечення роботи з цією категорією осіб відстає від вимог часу й має надалі потребу в методологічному, організаційному та практичному обґрунтуванні.

Зв'язок роботи з науковими планами, темами. Дисертаційна робота виконана згідно з планом науково-дослідних робіт ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» на 2008–2012 рр. і є фрагментом дослідження на тему «Функціональні резерви і соматичне

здоров'я дітей і молоді» (номер державної реєстрації 0108U000873) та «Фізичне виховання різних груп населення в системі засобів підвищення якості життя та рівня рекреаційної активності» (номер державної реєстрації 0113U002430) 2013–2017 рр., а також теми: «Теоретико-методичні основи диференційованого фізичного виховання в дошкільних закладах освіти, школах і позашкільних установах та ВНЗ» (номер державної реєстрації 0116U003890) на 2015–2020 рр. Роль автора як співвиконавця полягала в теоретико-методичному обґрунтуванні засад корекційно-профілактичних технологій у фізичному вихованні студентів з функціональними порушеннями ОРА з урахуванням рівня стану їх біогеометричного профілю постави.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна, повнота їх викладу в опублікованих працях. Аналіз дисертаційної роботи засвідчує, що дисертант застосував оригінальний принцип структуризації матеріалу, який дозволив охопити всі сторони проведених досліджень, результати яких логічно викладені на 566 сторінках загального тексту, містить 79 таблиць та 69 рисунків. У роботі використано 393 літературних джерела та інформаційних ресурсів.

Результати дисертаційної роботи мають об'єктивний характер, спираються на достатню кількість дослідницького матеріалу, отриманого завдяки використанню комплексу інформативних методів, що відповідають поставленій меті та завданням дисертації. Отримані показники обчислені з використанням методів математичної статистики. Позитивної оцінки заслуговує оформлення результатів дослідження, варто відзначити логіку викладу та послідовність виконання наукового пошуку.

Висновки впливають зі змісту дисертаційної роботи, їх об'єктивність і новизна не викликають сумніву.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що уперше обґрунтовано концепцію корекційно-профілактичних технологій фізичного виховання

студентів з функціональними порушеннями опорно-рухового апарату з урахуванням рівня стану їх біогеометричного профілю постави, яка розроблена з урахуванням низки передумов: глобальних, соціально-педагогічних, особистісних та біологічних, відмінними особливостями якої є побудова методології управління з урахуванням індивідуальних особливостей стану біогеометричного профілю постави студентів, що включає теоретичну і практичну складові; уперше розроблено, теоретично обґрунтовано і перевірено корекційно-профілактичні технології у фізичному вихованні студентів з функціональними порушеннями ОРА як складових розробленої концепції, що передбачає експериментально обґрунтовані форми, засоби і методи оздоровчої діяльності; враховує принципи, педагогічні умови ефективної реалізації їх змісту в закладах вищої освіти та інших компонентів технології; уперше визначені особливості фізичного розвитку студентів залежно від їх тілобудови, рівня стану біогеометричного профілю постави та функціональних порушень ОРА; уперше, базуючись на результатах проведеного факторного аналізу, здійснено диференціацію фізичних навантажень, встановлено співвідношення фізичних вправ у процесі урочних занять з фізичного виховання, спрямованих на підвищення рівня стану біогеометричного профілю постави, корекцію тілобудови та функціональних порушень ОРА, підвищення фізичної підготовленості студентів; встановлена негативна тенденція зменшення рівня стану біогеометричного профілю постави студентів з року в рік; виокремлено детермінанти, які впливають на рівень стану біогеометричного профілю постави студентів з функціональними порушеннями ОРА; набули подальшого розвитку знання щодо використання педагогічного контролю в діагностиці стану біогеометричного профілю постави студентів з урахуванням типу тілобудови, розвитку їх опорно-рухового апарату та просторової організації тіла; розширено й доповнено результати досліджень, присвячених вивченню фізичної підготовленості студентів з різними типами та рівнями стану біогеометричного профілю постави у процесі фізичного

виховання; розширена система знань щодо профілактично-оздоровчих і корекційних заходів у фізичному вихованні студентів з функціональними порушеннями ОРА.

Практична значущість дисертаційної роботи полягає в можливості широкого застосування її теоретичних положень і методичних розробок у процесі організації занять із фізичного виховання студентів. Використання розроблених корекційно-профілактичних технологій у фізичному вихованні студентів з функціональними порушеннями ОРА на основі використання засобів атлетичної гімнастики дозволить фахівцям вирішити проблему поліпшення стану ОРА студентської молоді. Фактичний матеріал, представлений у роботі, узагальнення та висновки мають істотне значення для вдосконалення процесу фізичного виховання студентів ЗВО.

Результати досліджень впроваджено в навчальний процес кафедри фізичного виховання ПВНЗ "Галицька академія"; кафедри фізичного виховання ДВНЗ «Івано-Франківський національний медичний університет»; кафедри фізичного виховання Рівненського державного гуманітарного університету; кафедри фізичного виховання Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, кафедри фізичного виховання Сумського національного аграрного університету, кафедри фізичного виховання ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»; кафедри фізичного виховання Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу. Впровадження підтверджено відповідними актами.

За темою дисертаційної роботи опубліковано опубліковано 32 наукові праці. Основні положення дисертаційної роботи викладені у монографії «Корекційно-профілактичні технології у процесі фізичного виховання студентів із функціональними порушеннями опорно-рухового апарату» та 31 науковій праці за темою дисертації (серед яких 3 одноосібних): 16 опубліковано у фахових виданнях України (із них 7 введено до міжнародних наукометричних баз), 5 – у науковому періодичному виданні іншої держави

(введеному до міжнародної наукометричної бази), 5 мають апробаційний характер, 5 додатково відображають наукові результати дисертації.

Аналіз змісту цих публікацій, їх порівняння з даними вивчених літературних джерел підтверджують новизну отриманих автором результатів і сформульованих положень, що виносяться на захист. Також вони засвідчують повне відображення в них результатів дослідження.

Дисертаційна робота складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми, вказано на зв'язок роботи з науковими планами, темами; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, основні методологічні засади дослідження; розкрито наукову новизну та практичну значущість одержаних результатів, означено особистий внесок здобувача в опублікованих у співавторстві наукових працях; подано інформацію про апробацію та впровадження результатів дослідження, окреслено його етапи та наведено дані про кількість публікацій автора за темою дисертації.

У **першому розділі «Теоретичне підґрунтя використання корекційно-профілактичних засобів у процесі фізичного виховання студентської молоді з функціональними порушеннями опорно-рухового апарату»** проаналізовано літературні та документальні джерела із досліджуваної проблеми.

Репрезентовано дані про використання інноваційних технологій, спрямованих на підвищення ефективності процесу фізичного виховання студентів. Аналіз наукової літератури засвідчує що сучасне фізичне виховання стало невід'ємним елементом способу життя людей, воно істотно впливає на освіту, виховання та здоров'я людини, її місце в суспільстві, життєві позиції, працездатність, комунікабельність, відпочинок, зняття напруженості й профілактику стресів.

Здійснено огляд та узагальнення доступної вітчизняної та зарубіжної літератури, яка розкриває особливості тілобудови сучасної студентської

молоді, сучасні підходи, програми й технології, які спрямовані на корекцію тілобудови студентської молоді в процесі фізичного виховання. Водночас, запропоновані технології та програми не повною мірою дозволяють ефективно вирішувати проблему неухильного зростання кількості студентів з різними порушеннями постави. Вище сказане визначає науково-практичну актуальність порушеної проблеми.

У другому розділі **«Методи та організація дослідження»** обґрунтовано систему взаємодоповнювальних, адекватно підібраних до об'єкта, предмета, мети та завдань методів дослідження; описано організацію дослідження і контингент обстежуваних студентів. Задля вирішення поставлених у роботі завдань були використані загальноприйняті наукові методи: теоретичний рівень досліджень (аналіз і синтез, узагальнення, індукція та дедукція); соціологічні методи дослідження (анкетне опитування); емпіричний рівень досліджень (педагогічне тестування фізичної підготовленості, педагогічний експеримент); біологічні методи (антропометрія; фотозйомка та аналіз постави; візуальний скринінг стану біогеометричного профілю постави); метод експертної оцінки; методи математичної статистики. Дослідження проводилося у чотири етапи впродовж 2009–2018 років.

У третьому розділі **«Ефективність функціонування системи фізичного виховання на основі визначення стану опорно-рухового апарату студентів»** представлено дані констатувального експерименту.

У констатувальному експерименті дослідження були спрямовані на визначення типу постави і біогеометричного профілю.

Згідно з отриманими даними нормальна постава притаманна лише 33,0 % студентів першого курсу. Водночас нами встановлена негативна тенденція зменшення кількості студентів із нормальною поставою від першого до четвертого курсів: на другому курсі кількість студентів з нормальною поставою становила вже 28,8 %, на третьому – 21,6 %, на четвертому курсі – лише 19,8 %. При цьому домінують такі порушення

постави як «сколіотична постава» і «кругла спина».

Результати візуального скринінгу постави студентів засвідчують, що 71,1 % студентів першого курсу з нормальною поставою характеризувалися високим рівнем стану біогеометричного профілю постави, а 28,9 % – середнім рівнем. Встановлена негативна тенденція зниження рівня стану біогеометричного профілю постави студентів з року в рік.

За результатами тестових вправ, у студентів першого курсу з нормальною поставою за рядом показників спостерігалися достовірні відмінності порівняно з даними студентів, які мали різні функціональні порушення ОРА та низький рівень біогеометричного профілю постави ($p < 0,05$).

Порівняльна характеристика даних студентів з нормальною поставою та студентів зі сколіотичною поставою і круглою шиною показала статистично достовірні відмінності ($p < 0,05$) між значеннями показників гоніометрії їх тіла, засвідчивши наявність негативної тенденції до погіршення кутових характеристик у студентів від курсу до курсу.

Встановлено, що на кожному курсі більшість студентів мали мезоморфний соматотип (на 1-му курсі – 63,41 %, на 2-му курсі – 58,82 %, на 3-му курсі – 60,08 %, на 4-му курсі – 60,38 %).

У процесі експериментального дослідження було визначено, що серед студентів мезоморфного соматотипу нормальна постава спостерігалась у 27,45 % осіб, 9,8 % студентів мали круглу спину, 33,33 % припало на студентів з кругло-увігнутою шиною, 15,69 % – на студентів із сколіотичною поставою, а у 13,73 % зафіксована плоска спина.

У ході подальшого дослідження було встановлено стан біогеометричного профілю студентів залежно від типу їх постави та їх тілобудови.

У процесі дослідження встановлені особливості фізичної підготовленості студентів різної тілобудови залежно від порушень постави.

Виявлені особливості (функціональних порушень ОРА, рівня стану

біогеометричного профілю постави, просторової організації тіла, фізичної підготовленості) стали об'єктивною емпіричною передумовою розробки концепції корекційно-профілактичних технологій фізичного виховання студентів з функціональними порушеннями ОРА з урахуванням рівня стану їх біогеометричного профілю постави.

У четвертому розділі **«Концепція корекційно-профілактичних технологій фізичного виховання студентів з функціональними порушеннями опорно-рухового апарату»** обґрунтовано розроблення та основні положення названої вище концепції.

Концепцію корекційно-профілактичних технологій фізичного виховання студентів з функціональними порушеннями ОРА з урахуванням рівня стану їх біогеометричного профілю постави розроблено з урахуванням низки передумов: глобальних, соціально-педагогічних, особистісних, біологічних.

У процесі дослідження пошуковачем було встановлено факторну структуру фізичної підготовленості, фізичного розвитку, показників тілобудови та стану біогеометричного профілю постави студентів.

Ґрунтуючись на результатах факторного аналізу, запропоновано диференціацію фізичних навантажень, встановлено співвідношення визначених засобів фізичного виховання (основних і додаткових) у процесі занять, спрямованих на підвищення рівня фізичної підготовленості студентів, покращення стану біогеометричного профілю постави, корекцію тіло будови та функціональних порушень ОРА.

Автором обґрунтовано концептуальні засади корекційно-профілактичної діяльності, що містять мету, завдання, принципи, організаційні й дидактичні умови, концептуальні підходи.

При розробці авторської концепції використано загальнонаукові принципи дослідження. Розробка концептуальних принципів зумовила визначення організаційних і дидактичних умов реалізації авторської концепції.

В авторській концепції дидактичні умови розглядалися крізь призму розробки ІМС «Perfectum corpus» орієнтовану на формування ціннісного ставлення молоді до власного здоров'я у процесі фізичного виховання; підготовки дидактичних матеріалів тощо.

Основу запропонованої концепції становив синтез концептуальних підходів, які об'єднані нами в три групи: перша група – діалектичний, загальнонауковий, субстратний, аксіологічний, діяльнісний; друга – синергетичний і соціально-культурний; третя група – системний підхід.

Корекційно-профілактичні технології розглядалися автором крізь призму проектування педагогічного процесу.

Змістовими компонентами технологій стали: мета, завдання, принципи, етапи технології, методи та засоби й умови її практичної реалізації, а також критерії ефективності.

Наукове обґрунтування корекційно-профілактичних технологій фізичного виховання студентів з функціональними порушеннями ОРА базувалось на загальних дидактичних принципах фізичного виховання та здійснювалось в рамках методологічних принципів фізичного виховання, адаптованих нами з урахуванням специфіки організації та проведення навчального процесу з дисципліни «Фізичне виховання» для студентів ПВНЗ «Галицька академія»: гуманістичної орієнтації; пріоритету потреб, мотивів та інтересів особистості; оздоровчої спрямованості; індивідуалізації; поступовості нарощування тривалості, частоти й інтенсивності фізичних навантажень; різноманітності застосовуваних засобів; систематичності занять; суворе дозування навантаження.

Корекційно-профілактичні технології містять ряд компонент: інформаційно-методичний, діагностично-результативний, аналітико-прогностичний, корекційно-профілактичний та критеріально-оцінювальний компонент. Реалізація технологій здійснювалась відповідно до розробленого алгоритму.

Ефективність запропонованих корекційно-профілактичних технологій фізичного виховання студентів з функціональними порушеннями опорно-рухового апарату успішно апробована у формувальних педагогічних експериментах, що підтверджено даними статистичного аналізу сукупності кількісних показників. Так студентів ЕГ статистично достовірно ($p < 0,05$) показники функціонального стану постави та прояву фізичних якостей.

У процесі формувального педагогічного експерименту встановлено, що засоби й методи атлетичної гімнастики, які використовувалися в технології корекції тілобудови студентів, позитивно впливають на зміну в розподілі за типами постави.

Результати узгодженої думки експертів ($W = 0,74$; $p < 0,01$) по завершенню формувального експерименту засвідчили, що найважливішими характеристиками запропонованої технології є її актуальність, середній ранг якої становив (8,25; 0,32 бала), доступність для використання у практичній діяльності – (7,85; 0,42 бала), варіативність – (7,45; 0,48 бала) та результативність – (6,25; 0,52 бала), що дозволяє стверджувати про доцільність її впровадження в процес фізичного виховання студентів.

Перевірка ефективності авторської концепції профілактично-корекційних заходів, спрямованих на усунення функціональних порушень опорно-рухового апарату з урахуванням рівня стану біогеометричного профілю постави, засвідчила її позитивний вплив на формування у студентів методичних умінь і навиків, необхідних для збереження оптимального стану біогеометричного профілю постави як важливої складової соматичного здоров'я.

У п'ятому розділі **“Аналіз та узагальнення результатів дослідження”** автором на основі власних результатів і даних літератури підводяться підсумки роботи, розгорнута дискусія. На підставі ретельно виконаного огляду літератури дано пояснення змін аналізованих параметрів, логічно науково обґрунтовано індивідуальне бачення тих суперечливих питань, які стосуються досліджуваної проблеми. Охарактеризовано повноту

вирішення завдань дослідження. У ході виконання дисертаційної роботи отримано три групи результатів: такі, що підтверджують і доповнюють наявні досі розробки, а також абсолютно нові дані у аспекті наукової проблеми, що вивчалася.

Проведені дослідження дозволили обґрунтувати ряд нових наукових положень, які в цілому дозволили вирішити важливу наукову проблему, пов'язану з розробкою корекційно-профілактичних технологій фізичного виховання студентів з функціональними порушеннями ОРА.

Автореферат відповідає тексту дисертації. Апробація результатів роботи проведена достатньо широко на Міжнародному науковому конгресі «Олімпійський спорт і спорт для всіх» (Київ, 2010); IX Міжнародній науково-практичній конференції «Адаптаційні можливості дітей та молоді» (Одеса, 2012); XIII Міжнародній науковій конференції «Актуальні проблеми вдосконалення системи освіти в галузі фізичної культури» (Кишинів, Молдова, 2013); Міжнародній науково-практичній конференції «Фізична культура, спорт і здоров'я» (Харків, 2013); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми фізичного виховання, реабілітації, спорту та туризму» (Запоріжжя, 2013); Міжнародній науково-практичній конференції студентів і молодих вчених «Biomedyczne i humanistyczne podstawy i uwarunkowania Wychowania Fizycznego i Sportu» (Жешув - Тарговіська, Польща, 2013); на Міжнародних наукових конференціях молодих учених «Молодь і олімпійський рух» (Київ, 2015, 2016); Міжнародній науковій конференції пам'яті А. М. Лапутіна «Актуальні проблеми у сучасній біомеханіці фізичного виховання і спорту» (Чернігів 2015); Міжнародній науково-практичній конференції «Основні напрями розвитку фізичної культури, спорту і фізичної реабілітації» (Дніпропетровськ, 2015); Міжнародній науково-практичній конференції «Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві» (Луцьк, 2015–2018); I–II Всеукраїнських науково-практичних конференціях «Актуальні проблеми фізичної культури, спорту та здоров'я людини у сучасному суспільстві»

(Чернівці, 2015, 2016); V Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми розвитку спорту для всіх: досвід, досягнення, тенденції» (Тернопіль, 2016); X Міжнародній науково-практичній конференції «Фізична культура, спорт та здоров'я нації» (Вінниця, 2016); Міжнародному науковому конгресі «Sport. Olympism. Health» (Chisinau, Republic of Moldova, 2016); VI Міжнародному конгресі з фізичного виховання, спорту і кінезіотерапії «Education and Sports Science in 21st Century» (Bucharest, Romania, 2016); III Міжнародній науковій конференції студентів і молодих вчених «Biomedical and Psychophysical Determinants of Modern Sport» (Rzeszow, Poland, 2017); I Міжнародній науково-практичній конференції «Physical Activity and Quality of Life» (Lutsk-Svitiaz, 2017); IV Міжнародній (заочній) науково-практичній конференції «Сучасні технології формування особистості фахівця з фізичного виховання, спорту та здоров'я людини» (Чернігів, 2018); I Всеукраїнській електронній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми фізичної культури, спорту, фізичної терапії та ерготерапії: біомеханічні, психофізіологічні та метрологічні аспекти» (Київ, 2018), III Міжнародній заочній науково-практичній конференції «Проблеми, досягнення та перспективи розвитку медико-біологічних і спортивних наук» (Миколаїв, 2018), звітних наукових конференціях викладачів, докторантів, аспірантів та студентів ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника (Івано-Франківськ, 2009–2018).

Зауваження та дискусійні питання щодо змісту дисертації.

Позитивно оцінюючи результати проведеного дослідження в цілому, хотілось відзначити певні дискусійні питання:

1. У третьому розділі, підрозділі 3.1., ви визначаєте стан біогеометричного профілю постави студентів. Уточніть, будь ласка, що ви вкладаєте у поняття «біогеометричний профіль постави» і які показники, на вашу думку, несуть найбільш повну інформацію про його стан.

2. Для дослідження біогеометричного профілю постави існують

методи відеометрії, які дають можливість визначати його лінійні та кутові характеристики. Обґрунтуйте, чому для визначення рівня стану біогеометричного профілю постави ви вибрали візуальний скринінг?

3. У третьому розділі, в таблицях 3.2-3.6. автор використовує терміни «обхват грудей», «обхват плеча» та «обхват живота». Вважаю за доцільне використання термінів «обвід грудної клітки», «обвід плеча» та «обвід талії».

4. У своєму дослідженні ви використовували модульну систему анкетування студентів, яка об'єднала сім окремих модулів. Обґрунтуйте, будь ласка, чим це обумовлено і які саме модулі ви обрали ?

5. Розроблена вами технологія корекції порушень постави студентів у процесі фізичного виховання з урахуванням стану її біогеометричного профілю включає 20 комплексів фізичних вправ різної цільової спрямованості. Чим відрізняються запропоновані вами комплекси від існуючих в літературних джерелах?

6. У четвертому розділі, підрозділі 4.4. «Ефективність корекційно-профілактичних технологій у процесі фізичного виховання студентів з функціональними порушеннями опорно-рухового апарату» потребує корекції назва таблиці 4.20. «Зміни соматометричних показників студентів із круглою шиєю та сколіотичною поставою до та після педагогічного експерименту» доцільно додати «Зміни соматометричних показників тіла студентів із круглою шиєю та сколіотичною поставою до та після педагогічного експерименту»

7. Сьогодні у спеціальній літературі часто використовуються терміни «здоров'яформуючі» та «здоров'язберігаючі» технології, хотілося б з'ясувати, як здобувач їх розуміє. А також до яких з вище перерахованих термінів дисертант відносить розроблену авторську технологію?

8. У своїй роботі ви стверджуєте що студенти застосовували метод самоконтролю фізичної підготовки. Уточніть, будь ласка, які саме показники контролювали, як і де фіксували, як і ким ці показники використовувались?

Проте, висловлені нами зауваження і дискусійні питання не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи Випасняка Ігоря Петровича і не знижують наукову і практичну значимість отриманих результатів.

Висновок. На підставі викладеного вважаю, що дисертаційна робота Випасняка Ігоря Петровича на тему «Теоретико-методичні засади корекційно-профілактичних технологій фізичного виховання студентів з функціональними порушеннями опорно-рухового апарату» є самостійним та завершеним науковим дослідженням, у якому отримані нові науково обґрунтовані результати, відповідає вимогам пп. 9, 10 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 №567, а її автор заслуговує присудження наукового ступеня доктора наук з фізичного виховання та спорту за спеціальністю 24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання різних груп населення.

Офіційний опонент:

доктор наук з фізичного виховання
і спорту, професор, завідувач кафедри
спортивно-масової та туристичної роботи
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

А. І.Альошина

